

NEJ TILL SAMVETSKLAUSUL I SJUKVÅRDEN

VAD FRÅGAN GÄLLER

Frågan om behovet och önskvärdheten av en samvetsklausul i vården som möjliggör för personal att vägra utföra sedvanliga arbetsuppgifter i yrket kommer med jämna mellanrum upp i den offentliga debatten. Med anledning av den senaste diskussionen som handlar om rätten för en barnmorska att vägra delta i utförandet av abort, vård efter abort och preventivmedelsrådgivning har Svenska Läkaresällskapet delegation för medicinsk etik antagit följande uttalande.

Frågan kan ses ur flera olika perspektiv och valet av utgångspunkter för diskussionen är helt avgörande för de slutsatser som kan dras. Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) innebär att landsting, regioner och privata vårdgivare har en skyldighet att tillhandahålla en god vård på lika villkor för hela befolkningen. Den som har störst behov ska ges företräde till vården. HSL är dock ingen patienträttighetslag på det sättet att var och en kan kräva vilken vård som helst. Det måste finnas en medicinsk indikation och svara mot ett behov hos patienten. Från denna grundregel finns det några få undantag. Ett sådant är abortlagen som medger fri abort utan angivande av skäl till och med artonde graviditetsveckan. Denna rättighet har gällt i Sverige i snart 40 år.

En annan principiellt viktig utgångspunkt är att hälso- och sjukvården finns till för patientens skull och inte för personalens. Det är således ingen rättighet att få arbeta inom hälso- och sjukvården, vare sig generellt eller i ett specifikt yrke. I det fall att man har valt ett legitimeringsgrundande yrke, som exempelvis barnmorska, så

har man också åtagit sig att utföra de arbetsuppgifter som är normalt förekommande i yrket. Den enskilde yrkesutövaren har således ingen rätt att själv definiera sina arbetsuppgifter. En sådan ”à la carte”-princip skulle vara förödande i hälso- och sjukvården. Denna gång är det abort som en kristen barnmorska vägrar att utföra. Nästa gång kan det vara en kirurg som är ensam jour på det lilla sjukhuset och som vägrar en patient blodtransfusion med hänvisning till att han tillhör Jehovas vittnen. Det kan gälla en katolsk läkare på en ungdomsmottagning som vägrar skriva ut preventivmedel av religiösa skäl. Det finns ett flertal liknande exempel och konsekvenserna av en sådan princip kan bli långtgående. Exempelvis kan man med en sådan princip också acceptera att personal som tillhör ett rasistiskt parti har rätt att avstå från att vårda en flykting.

En tredje princip för hälso- och sjukvården är att alla patienter ska bemötas på ett likvärdigt sätt inom hälso- och sjukvården var man än söker hjälp. En kvinna som efter moget övervägande valt att göra abort ska aldrig behöva möta personal som utifrån sina värderingar försöker påverka kvinnan att avstå från ingreppet. Hon ska, som HSL stadgar, mötas av ”respekt för patientens självbestämmande och integritet”. Blotta vissheten om att det på den aktuella mottagningen finns personal som vägrar utföra abort utgör en påverkan som är oacceptabel.

Om det uppstår intressekonflikter i vården, vilket det ibland gör, så är grundregeln att patientens intressen går först. Återigen – hälso- och sjukvården är till för patienten och inte för personalen.

ETIKDELEGATIONENS BEDÖMNING

Vi har här fört fram fyra grundläggande principer för svensk hälso- och sjukvård:

1. Hälso- och sjukvården är till för att möta patientens behov och inte personalens.
2. En enskild legitimerad yrkesutövare kan inte själv definiera sina arbetsuppgifter.
3. Alla patienter ska bemötas på ett likvärdigt sätt i hälso- och sjukvården
4. Vid intressekonflikter i vården ska patientens intressen ha företräde.

Om man accepterar dessa principer för hälso- och sjukvården så finns det bara en möjlig slutsats och den är att en samvetsklausul inte bör införas i svensk lagstiftning. Det är heller inte acceptabelt att de nämnda grundläggande principerna för hälso- och sjukvård kringgås genom lokala politiska beslut. Svenska Läkaresällskapets delegation för medicinsk etik avvisar därför de propåer som nu framförts om att barnmorskor ska kunna vägra att delta i abortverksamhet eller preventivmedelsrådgivning. Det finns ett stort behov av personal på många håll i vården men det är viktigt att den personal som anställs är beredd att utföra de uppgifter som arbetet normalt innehåller. Eljest finns möjligheten att söka sig till någon annan del av hälso- och sjukvården. Det skulle lösa problemet. Barnmorskan slipper få samvetskval och kvinnan får sina önskemål tillgodosedda. ●